บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่าภาษาตะวันตกเข้ามามีบทบาทในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยดูได้จากร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่ผ่านทางการค้าขายจากพ่อค้า การเจริญสัมพันธไมตรีทางการทูตจากคณะทูต หรือการเผยแพร่ศาสนาจากหมอสอนศาสนา เป็นต้น ภาษาจึงเป็นสื่อกลางสำคัญในการติดต่อและผูกพันต่อการดำรงชีวิตประจำวัน อีกทั้งภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีการถ่ายทอดและหยิบยืมกันได้ระหว่างชนชาติที่ต่างวัฒนธรรมหรือต่างภาษากัน การหยิบยืมถ้อยคำจากภาษาอื่นมาใช้ของตนนั้นเป็นเรื่องปกติของผู้ใช้ภาษาทุกชาติ เช่น ในภาษาออสเตรเลียน-อังกฤษ พบว่ายังมีคำศัพท์ที่มาจากภาษาอะบอริจินมากกว่า 400 คำ (Dixon, R., 2008, abstract) ปรากฏใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งพบในพจนานุกรม Australian Aboriginal Words อาทิ boomerang, dingo, kangaroo, koala, wombat เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่ภาษาไทยได้มีการหยิบยืมถ้อยคำจากภาษาอื่นมาใช้ในภาษาไทย เพราะการยืมภาษา (l'emprunt) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงภาษาเชิงวัฒนธรรม เมื่อภาษาใดภาษาหนึ่งที่เรียกว่า "ภาษาผู้รับ" (la langue d'accueil หรือ la langue emprunteuse) รับเอาลักษณะทางภาษาบางอย่างของภาษาต้นแบบหรือภาษาผู้ให้ (la langue d'origine) มาใช้อธิบายสิ่งใหม่หรือประสบการณ์ใหม่อันยังไม่เป็นที่รู้จักในภาษาของตน เมื่อภาษาทั้งสองได้มีสัมผัสสัมพันธ์กัน การยืมภาษาจึงเป็นเรื่องของอิทธิพลภาษาหนึ่งมีต่ออีกภาษาหนึ่ง (l'interférence) (แพรวโพยม บุณยะพลึก, 2547, หน้า 8)

จากการไหล่บ่าของชาวตะวันตกที่เข้ามาพร้อมกับภาษา ทำให้เป็นเรื่องเลี่ยงไปไม่ได้ที่ต้องเกิดการใช้ภาษาระหว่างกันและกัน ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นคำทับศัพท์ (Borrowed Terms) ภาษาต่างประเทศ ในบางครั้งไม่สามารถหาคำไทยมาแทนได้ หรือถ้าเป็นคำไทยจะมีลักษณะเป็นคำยาว ยากต่อการเข้าใจ ซึ่งตรงกับ อวย เกตุสิงห์ (2545, หน้า 246) ได้กล่าวไว้ว่า การทับศัพท์กระทำเพื่อให้ได้คำภาษาต่างประเทศมาใช้ ในระหว่างที่ยังไม่มีคำไทยใช้แทน อีกทั้งในสมัยแรกเริ่มเมื่อยังไม่มีผู้รู้ภาษาอังกฤษ ก็เขียนไปตามที่หูคนไทยฟังออก เช่น มิสเตอร์หันแตร (Mr.Henry Burney) หมอบลัดเล (Bradley – Dr. Dan Beach Bradley) จอน กะลาฟัด (John Crawfurd) ตะแล็บแก็บ (Telegraph) อีหรอป (Europe) ต่อมาเมื่อมีผู้รู้ภาษาอังกฤษมากขึ้นก็เขียนให้สำเนียงคล้ายภาษาเดิม เช่น คอมมิตตี (Committee) สิเกรตารี (Secretary) กับตัน (Captain) เมื่อผ่านกาลเวลามานานจนถึงปัจจุบันจึงมีคำต่างประเทศจำนวนมากแทรกอยู่ในภาษาไทย และใช้กันอย่างแพร่หลายจนกลายเป็นคำไทยไปแล้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

คำทับศัพท์ภาษาตะวันตก (Borrow Western Terns) ที่ได้ถูกบรรจุไว้ในพจนานุกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 พ.ศ. 2525 และ พ.ศ. 2542 ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส (ฝ.) ภาษาละติน (ล.) และภาษาอังกฤษ (อ.) มีการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบของคำทับศัพท์ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นตามลำดับ และมีสอดคล้องกับยุคสมัยตามกาลเวลา ซึ่งจากงานวิจัย ของ อนุวัต ชัยเกียรติธรรม (2548, หน้า 36 และ 57) พบว่า คำทับศัพท์ภาษาตะวันตกใน พจนานุกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 มีจำนวน 82 คำ แยกออกเป็นภาษาอังกฤษ จำนวน 34 คำ คิดเป็นร้อยละ 41.46 % ภาษาฝรั่งเศส จำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.66 % ภาษาโปรตุเกส จำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 1.22 % ไม่กำหนดภาษา จำนวน 26 คำ คิดเป็น ร้อยละ 31.71 % ไม่กำหนดภาษาอังกฤษ จำนวน 14 คำ คิดเป็นร้อยละ 15.85 % และไม่กำหนด ภาษาฝรั่งเศส จำนวน 4 คำ คิดเป็นร้อยละ 6.10 % ส่วนพจนานุกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 จำนวน 539 คำ แยกออกเป็นภาษาอังกฤษ จำนวน 496 คำ คิดเป็นร้อยละ 92.02 % ภาษาฝรั่งเศส จำนวน 18 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.34 % ภาษาโปรตุเกส จำนวน 3 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.56 % ภาษาละตินและภาษาอังกฤษ จำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.19 % ไม่กำหนดภาษา จำนวน 19 คำ คิดเป็นร้อยละ 3.53 % ไม่กำหนดภาษาอังกฤษ จำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.19 % และไม่กำหนดภาษาฝรั่งเศส จำนวน 1 คำ คิดเป็นร้อยละ 0.19 % จากการเปลี่ยนจำนวนคำทับ ศัพท์ที่มากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาษามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และส่งผลให้ระบบภาษามี การเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นิตยา กาญจนะวรรณ (2548, หน้า 151) ได้ให้ ทัศนะไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงภาษาสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) การแปรของภาษาใน ระบบเสียง ระบบคำศัพท์ และระบบวากยสัมพันธ์ และ 2) การเปลี่ยนแปลงของภาษา หรือ การแปรตามกาลเวลา

ปัจจุบันในประเทศไทยใช้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เริ่มปรับปรุง เมื่อใดไม่ปรากฏแต่ราชบัณฑิตยสถานตั้งใจจะจัดพิมพ์ในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 6 รอบ พ.ศ. 2542 แต่มิได้แล้วเสร็จในเวลาดังกล่าว ในที่สุดได้ปรับปรุงสำเร็จใน พ.ศ. 2544 โดยยังคงเรียกว่า "พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542" พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2546 จำนวน 200,000 เล่ม (วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2548, หน้า 1) พจนานุกรมฉบับ ดังกล่าวนับว่าเป็นแหล่งค้นคว้าอันมีค่า และเป็นหนังสือรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษาในปัจจุบัน อันเป็นแบบมาตรฐานที่ประชาชนยึดถือกัน

จากปัจจัยต่างๆ ได้กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิเคราะห์วิธีการทับศัพท์ ภาษาตะวันตกในพจนานุกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง คำทับศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ในเรื่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การกำหนดประเภทของคำตามหลักไวยากรณ์ จำนวนคำทับศัพท์ภาษาตะวันตก วิธีการทับศัพท์และการจำแนกหมวดหมู่ เพื่อทราบข้อมูลในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 อีกทั้งเป็นข้อมูลอันเป็นประโยชน์ทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงภาษาของภาษาตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์วิธีการทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่ปรากฏในพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยมีขอบเขต ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ.2546

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546

3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ กระทำระหว่างเดือนตุลาคม 2553 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิเคราะห์วิธีการทับศัพท์ภาษาตะวันตก หมายถึง ข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาจากคำทับศัพท์ภาษาตะวันตก จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546 ซึ่งมีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1.1 การกำหนดประเภทของคำตามหลักไวยากรณ์ หมายถึง การจำแนกคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ระบุว่าเป็นคำประเภทใด ก. – กริยา / น. – นาม / ว. – วิเศษณ์ (คุณศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์) หรือในหนึ่งคำมีหน้าที่ 2 ประเภท ได้แก่ น. – นาม ก. – กริยา / น. – นาม ว. – วิเศษณ์ / ก. – กริยา ว. – วิเศษณ์ ตัวอย่างเช่น

<u>กรัม น.</u> หน่วยมาตราชั่งน้ำหนัก ตามมาตราเมตริก มีอัตรา = ๑๐๐ เซนติกรัม หรือ ๑ ใน ๑๐๐๐ แห่งกิโลกรัม, ตามมาตราประเพณี อัตรา ๖๐๐ กรัม = ๑ ชั่งหลวง, อักษรย่อว่า ก. (ฝ. gramme)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เกม ๑ น. การแข่งขันที่มีกติกากำหนด เช่น เกมกีฬา, การเล่นเพื่อความสนุก เช่น เกมคอมพิวเตอร์ การแสดงเพื่อสาธิตกิจกรรม เช่น เกมการบริหาร, โดยปริยายหมายถึงการแสดงที่ใช้กลวิธีหักล้างกัน เช่น เกมการเมือง ลักษณะนามเรียก การแข่งขันหรือการเล่นที่จบลงด้วยการแพ้หรือชนะกันครั้งหนึ่ง ๆ เช่น เล่นแบดมินตัน ๓ เกม. (อ. game).
เกม ๒ ก. สิ้นสุด, จบ, เช่น เรื่องนี้เกมไปนานแล้ว. (อ. game).

1.2 จำนวนคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่เพิ่มขึ้น และการอธิบาย โดยเปรียบเทียบกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525

1.3 จำนวนคำทับศัพท์ภาษาตะวันตก หมายถึง การรวบรวมประเภทของคำทับศัพท์ในแต่ละคำตามหลักไวยากรณ์ ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำนามและกริยา คำนามและคำวิเศษณ์ คำกริยาและคำวิเศษณ์ โดยการนับจำนวนแต่ละประเภท

1.4 การกำหนดภาษา หมายถึง การบอกที่มาของคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกว่าเป็นภาษาใด โดยยึดหลักอักษรย่อในวงเล็บท้ายบทนิยาม คือ ฝ. – ฝรั่งเศส ล. – ละติน และ อ. – อังกฤษ ตัวอย่างเช่น

แก๊ป น. ชื่อหมวกของทหารตำรวจหรือข้าราชการพลเรือน เป็นต้นที่มีกระบังหน้า เรียกว่า หมวกแก๊ป; เครื่องที่ทำให้ระเบิดเป็นประกายติดดินปืน เดิมมีรูปเหมือนหมวกแก๊ปไม่มีกระบังปิดหน้า; ชื่อปืนชนิดหนึ่ง มีนกสับ ใช้ยัดกระสุนและดินปืนทางปาก และสับแก๊ปเรียกว่า ปืนแก๊ป. (อ. cap).

1.5 วิธีการทับศัพท์ หมายถึง การออกเสียงของคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่ผู้วิจัยกำหนดไว้มี 3 ลักษณะ คือ การถอดอักษร (Transliteration) การถ่ายเสียง (Transcription) และการถอดเสียงเป็นคำใหม่ (Loan Translation)

1.6 การจำแนกหมวดหมู่ หมายถึง การบอกลักษณะของคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่ใช้แยกเป็น 17 หมวด ได้แก่

1.6.1 หมวดที่ 1 บุคคลและกลุ่มบุคคล หมายถึง เทพเทวดา ผีสาง หรือมนุษย์ ซึ่งมีทั้งเดี่ยวและกลุ่ม

1.6.2 หมวดที่ 2 สัตว์ หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์ทุกประเภท เช่น สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก เป็นต้น

1.6.3 หมวดที่ 3 พืชพรรณ และธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตที่เกิดขึ้นเองจากแหล่งทรัพยากรที่อยู่ตามธรรมชาติ รวมถึงแหล่งธรรมชาติต่างๆ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.6.4 หมวดที่ 4 มาตรา หมายถึง หน่วยบอกจำนวนปริมาณของสิ่งนั้นว่ามีลักษณะหรือการเคลื่อนไหวเป็นอย่างไร เช่น น้ำหนัก ความกว้าง ความยาว ความสูง ความเร็ว เป็นต้น

1.6.5 หมวดที่ 5 พาหนะและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ยานพาหนะที่สามารถส่งผู้คนจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งได้ รวมถึงระบบกลไกเครื่องยนต์และอุปกรณ์ต่างๆ ของยานพาหนะนั้น

1.6.6 หมวดที่ 6 สถานที่ หมายถึง ที่ตั้งของประเทศ โบราณสถาน หน่วยงานราชการและเอกชน และอาคารต่างๆ

1.6.7 หมวดที่ 7 รักษาพยาบาลและโรค หมายถึง อาการเจ็บไข้ได้ป่วย ยารักษาโรค รวมถึงวิธีการรักษาพยาบาลของอาการเจ็บป่วยนั้น

1.6.8 หมวดที่ 8 วิทยาศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยทางฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ดาราศาสตร์ เป็นต้น ที่มีการตั้งกฎเกณฑ์และสามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ตามแขนงต่าง ๆ

1.6.9 หมวดที่ 9 คณิตศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการคำนวณต่างๆ โดยแสดงออกมาเป็นทฤษฎี หรือสูตรทางคณิตศาสตร์ รวมถึงจำนวนตัวเลขที่เกี่ยวข้อง

1.6.10 หมวดที่ 10 นันทนาการและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง กิจกรรมหรือการละเล่นที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินบันเทิงใจ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการละเล่นชนิดนั้นๆ

1.6.11 หมวดที่ 11 เครื่องดนตรี หมายถึง เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ใช้บรรเลงเป็นจังหวะตามตัวโน้ตที่กำหนดไว้ รวมถึงท่วงทำนองเพลงต่าง ๆ

1.6.12 หมวดที่ 12 โภชนาการ หมายถึง อาหารการกินทั้งของคาวและของหวาน รวมถึงเครื่องดื่มต่างๆ ที่สามารถดำรงชีพให้สิ่งมีชีวิตเจริญเติบโตหรือดำรงชีวิตอยู่ได้

1.6.13 หมวดที่ 13 การกระทำ หมายถึง อาการกิริยาต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

1.6.14 หมวดที่ 14 ธนกรรม หมายถึง เงินตราหรือเอกสารอื่น ๆ ที่ใช้แทนเงินตราได้

1.6.15 หมวดที่ 15 ประเพณี ศาสนาและความเชื่อ หมายถึง สิ่งที่ธำรงไว้ในสังคมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และทำให้คนในสังคมได้ยึดถือปฏิบัติอย่างเป็นแบบแผนจนสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างช้านาน

1.6.16 หมวดที่ 16 คำนามธรรม หมายถึง คำนามทั่วไปที่ไม่ได้บอกลักษณะเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.6.17 หมวดที่ 17 เครื่องมือและเครื่องใช้ หมายถึง ข้าวของเครื่องใช้ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในงานแขนงต่าง ๆ เช่น งานช่างก่อสร้าง งานฝีมือ รวมถึงงานทั่วไปในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

2. พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 หมายถึง หนังสือรวบรวมคำที่รวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษา และกำหนดอักขวิธี การอ่าน ความหมาย ตลอดจนประวัติที่มาของคำ ตามที่ราชบัณฑิตกำหนดไว้ โดยผู้วิจัยใช้เล่มที่มีการตีพิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2546

3. ภาษาตะวันตก หมายถึง การกำหนดที่มาของภาษาในบัญชีอักษรย่อและคำย่อที่ใช้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้แก่ ฝ. = ฝรั่งเศส ล. = ละติน และ อ. = อังกฤษ

4. คำทับศัพท์ภาษาตะวันตก หมายถึง การนิยามศัพท์คำแรกหรือคำตั้ง (Entry word) ในแต่ละรายการที่พิมพ์ด้วยอักษรสีน้ำเงินเพื่อให้คำนั้นต่างกับคำอธิบาย (Subentry word) อีกทั้งคำอธิบายต้องบอกคำทับศัพท์คำแรกหรือคำตั้งเท่านั้น ตัวอย่างเช่น

คลอรีน น. ธาตุลำดับที่ ๓๗ สัญลักษณ์ Cl เป็นอโลหะ ลักษณะเป็นแก๊สสีเขียวแกมเหลือง มีกลิ่นฉุนชวนสำลัก เป็นแก๊สพิษใช้ประโยชน์ฆ่าเชื้อโรคในน้ำอุตสาหกรรมผลิตกรดเกลือ ผลิตผงฟอกจาง ยาฆ่าแมลงหลายชนิด เช่น ดีดีที มีคลอรีนเป็นองค์ประกอบสำคัญ **(อ. Chlorine)**

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงลักษณะคำทางไวยากรณ์ และความหมายของคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทในภาษาไทยปัจจุบัน ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

2. ได้ทราบถึงจำนวนของคำทับศัพท์ภาษาตะวันตกที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

3. ได้ทราบถึงผลการวิเคราะห์การทับศัพท์และการจำแนกหมวดหมู่ของคำทับศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

4. ได้แนวทางการศึกษาเรื่องคำทับศัพท์ภาษาตะวันออกหรือภาษาอื่น ๆ ต่อไป

5. มีรายการคำทับศัพท์ภาษาตะวันตก ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY